

BİR SÖZ ZƏMİSİNDƏN KEÇDİK..

Vaqif YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

Dörd il öncə qocaman şairimiz, şeirləri ni sevə-sevə oxuduğum Fikrət Sadiq mənə bir kitab bağışladı. Müəllifi-Məryəm, adı "Söz zəmisı". Bir vaxtlar Milli Məclisin deputatı olmuş bu xanımın şeir yazdığını, hətə daha iki şeir kitabını çap etdirdiyini bil-mirdim. "Söz zəmisı"ni varib keçdim və doğrudan da, onun müəllifini ŞAİR kimi tanıdım.Məryəm Həsənova bu kitaba 1969 və 1996-cı illərdə işıq üzü görmüş "Səhər" və "Yaralı quşun nəcməsi" şeirlər kitablarından seçmə nümunələri, bir də ikimininci illərdə qələmə aldığı şeirləri daxil edib. Amma ŞEİRİN köhnəsi, təzəsi olmur, yaxşısı olur, əlası olur, yəni yüz il, beş yüz il yazılan şeir də əgər əsl şeirdirsə, içində heç bir zaman köhnəlik qoxusu gəlməyən, həmişə poetik tərəvəti ilə seçilən şeirdirsə, o yaşayacaq.Bizim ömrümüzədən də uzun. Məryəm xanımın altmışıncı illərdən üzü bəri yazdığı şeirləri də mənə belə təsir bağışladı. Heç bir ifrat tərifə varmadan deyə bilə-rəm ki, Məryəm Həsənovanın "Söz zəmisı"ndə gözüme dəyən gözəl şeirlər az ol-madı. Bir də məni sevindiren o oldu ki, vax-tılı məna Universitetdə dərs deyən, gör-kəmli dilçi, füzulüşünas alim, mərhum de-məyə dilim gəlmədiyi professor Samət Əli-zadə bu kitaba sanballı bir ön söz yazıb. Elə bu yazıya əziz müəlliminin sözləriylə başlamaq istəyirəm. "Əziz bacım, bizim zə-manəmizdə ali təhsili olan hər bir kəsin şe-ir quraşdırıb mənzumələr yaratması təc-cüblü deyil. Müasir şeirimizin bir çox nü-munələri və nümayəndələri məzmun da-yazılığından başqa poetik forma və janr məhdudluğu, eyni saxta pafos və ritorik intonasiya mərzəinə tutulub. Bu mənada sənin şeirlərin qədim ədəbiyyatımızın müd-rikliliyini mənimsəməyən, dilimizin şəhdin-dən-şəkərindən dadmayan, əsl yaradıcılıq qabiliyyətinin mahiyyətini və dəyərini dərk etməyən dürlü-dürlü qrafomanlara və bəzi qələm sahiblərinə yaxşı poetik dərsdir".

Məryəm xanımın şeirlərində fərqləndirici xüsusiyyətlər hansılardır? Onu deyim ki, Azər-

baycan şeirində bir neçə əsas mövzu (Vətən, təbiət, sevgi, gözəlliyin vəsfi, dünya və həyat haqqında düşüncələr) var ki, müasir şairlərimiz bu mövzulara dönə-dönə müraciət edirlər, Məryəm xanım da istisna deyil. Amma tanış mövzularda təzə söz demək, kimsenin işlətmədiyi təşbehlərlə, metaforalarla diqqəti cəlb etmək, duyğu və düşüncələrini poetik şəkildə oxucuya çatdırmaq əsas şərtdir.Məsələn, ana haqqında yüzlərlə şeirlər yazılıb, hər şair öz anasına məhəbbətini izhar edib. Məryəm xanımın da anasına həsr etdiyi bir neçə şeiri var və bu şeirlərdə təzəlik gözədən yayınmır. Onu anasına bənzədənələrə cavab kimi üzünü ana-sına tutub deyir ki:

**Sənə bənzəyirəm söyləyir hamı,
Mən necə oxşaram sənə, ay ana?
Məndə səbrin hanı, dözümlün hanı?
Məndə ürək hanı qəlbin tək yana?**

**Gözüm əkizsə də sənin gözünlə,
Yuxum bənzəməyir səninin yuxuna.
Uyusam laylanla, şirin sözünlə,
Külək də qoymazsan gələ yaxına.**

**O yorğun qədəmli ağır yerişin,
Ana vüqarının yaşığıdır.
Səninin təbəssümün, xəfif gülüşün,
Buluddan süzülən ay işığıdır.**

Hər bir şeirdə sözlərə, söz birləşmələrinə yeni məna bəxş olunursa, o zaman əsl şeir yaranır. Yeni söz öz adliliyindən, ifadə etdiyi leksik mənadan sıyrılib çıxır, poetik məna kəsb edir.Insanın yaşa dolduqdan sonra öz gəncliyini xatırlaması və daha çox kövrəlməsi ilə bağlı onlarla şeirlər yazılıb. Məryəm xanım da bu mövzuda kövrək notları dilə gətirir: "Bir də boynu bükük bənövşə olub, Həsretin yolu-na baxacağammı? Bir də bulud kimi boşalıb, dolub, Şimşək tək hönkürüb çaxacağammı?". İnsan da təbiətin bir parçasıdır və təbiətlə insan ömrü arasında harmoniyanı şeirə gətirir şairlər. Ömrün ən çətin anlarında insan üzünü təbiətə tutur. Məsələn, küləyə. "Göyləri yerlə-rə qatmağın gözəl, Dərədə nərildə, zirvədə hayqır. Könlümə çəkilib yatmağın gözəl, Oya-nıb köksümdə sükunəti qır" (Yeri gəlmişkən deyim ki, Məryəm xanımın şeirlərində Külək aparıcı obrazlardan biridir).

Hiss olunur ki, Məryəm xanımın təbiət sevgisi əbədidir. O, buluddan, yağışdan, dağdan, dərədən, torpaqdan yalnız təbiət atributları ki-mi söz açmır, təbiətlə öz ürəyi, hissələri və duyğuları arasında oxşarlıq axtarır, təbiətə, onun gözəlliklərinə fəlsəfi məna aşılamağa

can atır. Həm də təzə təşbehlərlə, metafora-larla. Görün, Danın sökülməyini necə şeirə gətirir:

**Dan yeri sökülür, ona baxın bir,
Xəzərə sıxılan "nara" baxın bir.
Zülmətdən boylanana nura baxın bir:
Qızılgül qönçədən soyulur kimi.**

"Səttar fırçası" şeirində isə təbiətin gözəl-likləri ilə Səttarın yaratdığı gözəlliklər bir ara-ya gəlir:

**Heyrətdən donuram bu yaz çağında;
Uca zirvələrin bəyaz çağında:
O dağın, bu dağın lap ayağında
Elə bil toxunub "Cici" xalçası
Ömür kitabının bir səhifəsi,
Rəncələr heykəldir bizə töhfəsi.
Əbədi həyatın sonsuz nəfəsi
Səmada, üfüqdə-Səttar fırçası.**

Mən Məryəm xanımın "Dərələr" şeirini ob-ranlı təfəkkürün gözəl bir nümunəsi hesab edi-rəm. "Beşişə bənzəyir dərin dərələr"-şeir bu misralarla başlayır. "Beşikdə körpə var...Üstü-nə dumandan cuna sərilər, Bu körpə mürcüyə batıb,-deyersən". Lap rəssam fırçasından çı-xan bir lövhəyə bənzəyir. Bu tipli lövhələr az deyil şeirlərində.

Məryəm xanımın "Söz zəmisı"ndə Vətən məhəbbətinə boylanana "sünbüllər" də az de-

yil. O, mümkün qədər şeirimizin bu əbədi mövzusunda şablondan, trafaretdən, min dəfə işlənən təşbehlərdən qaçır, Vətəni-Azərbay-canı öz duyğularının təbirincə tərənnüm edir, amma çılpaq ritorikadan uzaq tərənnümlə:

**Yatanda yuxuda nəyi görədim,
Cənnət Vətənime mən baxmasaydım?!
Könlümə atəşi necə verədim
Yurduma günəşlə tən baxmasaydım?!
Gözüm görməsəydi, hər səsə uyub,
Görəsən mən hara gedib düşərdim?
Üstündə gəzdiyim torpağı qoyub,
Bəlkə yad məzara gedib düşərdim.
Allah nə veribse, bir-bir olacaq,
Ürək çirpintisı çatacaq sona;
Onda da gözlərim açıq qalacaq:
Əbədi baxmağa Azərbaycana...**

Vətən haqqında bir şairin səmimi ürək sözləridir bu misralar. Ümumiyyətlə, Məryəm xanımın şeirlərinin bir məziyyəti də bax ələ bu səmimiyyətdədir.

Məryəm xanımın şeirləri bizim doğma he-ca vəznindədir. Hiss olunur ki, onun şair nəfə-si əzəldən ələ bu vəznə köklənib. Bir sıra əruzda yazılan qezəllər də var. Qoşmalarında səliqə-səhman, poetik biçim yetərincədir.. Di-limizin incəliklərinə yaxşı bələddir. Köntöy misraları yoxdu.

Bir məqamı da qeyd etməliyəm. Mirzə Ələkbər Sabir deyirdi ki: "Şairəm, əsrimin ayinəsiyəm". Məryəm xanımın şeirlərində də bir fərdin-bir söz adamının yaşadığı zamanla, bağlı olduğu mühitlə, cəmiyyətlə münasibətləri öz əksini tapır. Uğurlara sevinir, naqisliklə-rə, mənfiliklərə qəzəbini, gileyini ifadə edir.-Qarabağla bağlı bayatılarında nisgillidir, ha-ray çəkir, həm də böyük bir inamla qələbəyə səsləyir.

**Ay saçım qara bağı,
Bu sazaq, qara bağı.
Həsretim Təbrizlidir,
Dərdlərim Qarabağlı.**

**Əzizim, el gərəkdir,
Muğana Mil gərəkdir.
Bu günümə vuran əl,
Bir də Ramil gərəkdir.**

Məryəm Həsənova indi yaşının ixtiyar çağ-ındadır. Bu çağın da öz gözəlliyi var. Dönüb ötən illərə, aylara boyləairsən. Keçdiyi həyat yolu xatirələrə bürünür. "Söz zəmisı"nin təzə sünbüllərini yetirir.

Mən sizə Siyəzəndə yaşayan bir ağbırçək ŞAİRdən söz açdım.